

Les microcooperatives de treball associat a les Illes Balears: evolució, impacte i potencial dins l'Economia Social

Microcredencial UIB en Economia Social i Finances Ètiques

Maria del Mar Balaguer de la Fuente

Curs 2025 - 2026

ÍNDEX

1. Introducció	3
2. Marc teòric: les microcooperatives dins l'Economia Social	3
3. Anàlisi de les microcooperatives dins l'Economia Social a les Illes Balears	4
3.1 Evolució temporal i impacte normatiu	4
3.2 Diversitat sectorial de les microcooperatives	5
3.3 Impacte de les microcooperatives dins l'Economia Social balear	6
4. Avantatges, reptes i oportunitats de les microcooperatives	7
4.1 Avantatges del model microcooperatiu	7
4.2 Reptes de les microcooperatives	8
4.3 Oportunitats de desenvolupament i consolidació	9
5. Conclusions	11
6. Bibliografia	13

1. Introducció

L'Economia Social constitueix una forma d'organització econòmica orientada a la satisfacció de necessitats col·lectives i a la millora de la qualitat de vida de les persones, més que al simple afany de lucre. Els seus principis fonamentals inclouen la primacia de les persones i de la finalitat social sobre el capital, la gestió democràtica i participativa, la redistribució dels resultats segons la contribució de les persones sòcies, i la promoció de la solidaritat interna i amb la societat, amb especial atenció a la cohesió social, la inserció laboral i el desenvolupament local.

Aquest treball té com a objectiu avaluar una experiència concreta dins l'Economia Social, centrant-se en les microcooperatives de treball associat a les Illes Balears. Aquestes entitats representen una nova forma de cooperativa, creada per la Llei 4/2019, de 31 de gener, de Microcooperatives de les Illes Balears, que va establir requisits més flexibles per a la constitució de petites cooperatives, amb l'objectiu de fomentar l'emprenedoria col·lectiva i l'autoocupació.

La tria de les microcooperatives com a cas d'estudi permet observar de manera directa com els valors de l'Economia Social es tradueixen en pràctica, combinant participació democràtica, responsabilitat social i arrelament territorial. Així mateix, proporciona un marc idoni per analitzar comparativament les microcooperatives respecte a les cooperatives clàssiques i a les empreses mercantils, destacant els avantatges i reptes específics de les formes d'organització més petites i recents.

2. Marc teòric: les microcooperatives dins l'Economia Social

Les microcooperatives són entitats d'Economia Social regulades inicialment a les Illes Balears per la Llei 4/2019, de 31 de gener, i posteriorment integrades dins la Llei 5/2023, de 8 de març, de societats cooperatives, que unifica la normativa de totes les cooperatives, incloses les microcooperatives, derogant la Llei 4/2019 i la Llei 1/2003. Aquestes microcooperatives només poden pertànyer a dues classes: cooperatives de treball associat i cooperatives d'explotació comunitària de la terra,

però en aquest anàlisi ens centrarem en les de treball associat, que generen ocupació per a les persones sòcies.

Les microcooperatives segueixen els 7 principis cooperatius:

1. Adhesió voluntària
2. Gestió democràtica
3. Participació econòmica de les sòcies
4. Autonomia i independència
5. Educació, formació i informació
6. Intercooperació
7. Interès per la comunitat

I també es basen en els valors cooperatius, coincidint amb els principis i valors de l'Economia Social, com són: el suport mutu; democràcia; igualtat i equitat; solidaritat; honestat i transparència; responsabilitat i vocació social.

Aquest conjunt de valors i principis assegura que les microcooperatives prioritzin les persones, el treball i l'impacte social positiu sobre el lucre individual, alineant-se amb els objectius de l'Economia Social.

3. Anàlisi de les microcooperatives dins l'Economia Social a les Illes Balears

L'experiència analitzada en aquest treball se centra en el conjunt de microcooperatives de treball associat constituïdes a les Illes Balears, amb presència a Mallorca, Menorca i Eivissa. L'estudi es basa en l'anàlisi de les entitats inscrites al registre oficial, fet que permet observar la seva evolució temporal, la seva distribució sectorial i la seva relació amb les cooperatives clàssiques.

3.1 Evolució temporal i impacte normatiu

La creació de microcooperatives es concentra clarament a partir de l'any 2019, coincidint amb l'aprovació de la Llei 4/2019, que va introduir aquesta figura jurídica

amb requisits més flexibles i adaptats a projectes de dimensió reduïda. Entre 2019 i 2025 s'han constituït aproximadament 68 microcooperatives de treball associat, mentre que en el mateix període només s'han registrat 9 cooperatives clàssiques.

Aquesta diferència reflecteix un canvi significatiu en el model d'emprenedoria dins l'Economia Social balear. En termes relatius, per cada cooperativa tradicional creada des de 2019, s'han constituït aproximadament set o vuit microcooperatives, fet que evidencia que aquesta figura s'ha consolidat com el principal instrument de nova creació cooperativa en el període recent. El creixement és especialment intens entre 2020 i 2023, anys marcats per la inestabilitat econòmica derivada de la pandèmia i per la necessitat de noves fórmules d'autoocupació.

La microcooperativa emergeix així com una resposta flexible i col·lectiva a un context laboral més incert i pot interpretar-se com una adaptació de l'Economia Social a un context marcat per la precarització laboral, la digitalització i la necessitat de fórmules flexibles d'autoocupació col·lectiva.

3.2 Diversitat sectorial de les microcooperatives

L'anàlisi per CNAE de les microcooperatives de treball associat mostra una distribució sectorial diversa però amb una concentració clara en determinats àmbits.

D'entre les aproximadament 68 microcooperatives constituïdes des de 2019, la distribució orientativa és la següent:

- Serveis professionals, tècnics i consultoria: entre el 25% i el 30% (instal·lacions, manteniment, disseny, comunicació, activitats informàtiques, serveis especialitzats).

Activitats culturals, artístiques i creatives: entre el 20% i el 25% (producció musical, creació artística, espectacles, gestió cultural).

- Educació i formació no reglada: aproximadament 15%–20%.
- Restauració i elaboració d'aliments: entorn del 15%.
- Serveis socials i activitats comunitàries: al voltant del 10%.

Altres sectors (jardineria, impressió, indústria lleugera, comerç especialitzat, etc.): percentatge menor però significatiu.

Aquesta distribució evidencia que les microcooperatives es concentren principalment en sectors de serveis, cultura i coneixement, activitats que requereixen menor inversió inicial i es basen fonamentalment en el treball professional de les persones sòcies.

En comparació, moltes cooperatives clàssiques constituïdes en dècades anteriors presenten una presència més marcada en sectors com l'educació reglada, el transport o determinats serveis estructurats. Les microcooperatives, en canvi, mostren una major adaptació a sectors emergents i formes de treball més flexibles.

3.3 Impacte de les microcooperatives dins l'Economia Social balear

L'impacte de les microcooperatives dins l'Economia Social balear pot analitzar-se des d'una triple dimensió: estructural, socioeconòmica i territorial.

En primer lloc, el fort increment de microcooperatives des de 2019 demostra la capacitat d'adaptació del model cooperatiu a noves realitats socioeconòmiques. La flexibilització normativa introduïda amb la Llei 4/2019 va facilitar l'entrada a l'Economia Social de projectes de dimensió reduïda que, en altres circumstàncies, haurien optat per fórmules mercantils o per l'autònom individual. En aquest sentit, les microcooperatives han actuat com un mecanisme de renovació del cooperativisme, ampliant la seva base social i actualitzant-lo com a forma contemporània d'emprenedoria col·lectiva.

En segon lloc, la concentració d'aquestes entitats en sectors culturals, educatius i de serveis professionals posa de manifest la relació entre microcooperativisme i noves formes de treball basades en el coneixement, la creativitat i la cooperació entre professionals. Aquest fet reflecteix una transformació del teixit productiu cap a activitats amb menor inversió inicial però amb alt valor afegit basat en el capital humà.

En tercer lloc, la dimensió reduïda de les microcooperatives reforça la participació directa, la corresponsabilitat i l'autogestió, principis centrals del cooperativisme. Aquestes característiques afavoreixen una gestió més democràtica i propera, alineada amb els valors de l'Economia Social. Alhora, contribueixen a la generació

d'ocupació estable per a les persones sòcies i a l'arrelament territorial dels projectes, incidint positivament en el desenvolupament local de les Illes Balears.

En conjunt, la microcooperativa de treball associat es configura com una eina pràctica per materialitzar els valors cooperatius en el context actual, combinant eficiència econòmica, impacte social i dinamització del teixit productiu local.

4. Avantatges, reptes i oportunitats de les microcooperatives

4.1 Avantatges del model microcooperatiu

El primer avantatge del model microcooperatiu és precisament que comparteix plenament els principis i valors cooperatius, alineats amb els de l'Economia Social. En aquest model, el guany econòmic es concep com un mitjà i no com un fi en si mateix. Les persones constitueixen l'eix central del projecte, i l'activitat empresarial es vincula a la sostenibilitat, a l'ocupació estable i al desenvolupament del territori local.

A diferència de les empreses mercantils, a les microcooperatives les persones sòcies són alhora propietàries i treballadores, fet que reforça la corresponsabilitat, la participació democràtica i la implicació directa en el projecte. Aquesta doble condició afavoreix la continuïtat, l'estabilitat laboral i una projecció de futur compartida. A més, formar part d'una cooperativa implica integrar-se en una xarxa solidària i socialment responsable basada en el compromís amb la comunitat.

En segon lloc, la microcooperativa constitueix una fórmula jurídica adequada per a projectes de desenvolupament compartit, amb avantatges fiscals i administratius rellevants. Totes les cooperatives de treball són fiscalment protegides i la majoria són també especialment protegides. En síntesi:

Les cooperatives protegides tributen al 20% en l'Impost de Societats, mentre que les especialment protegides tributen al 10%, sempre que es compleixin determinats límits de contractació d'assalariats. Poden beneficiar-se de bonificacions del 95% en

determinats impostos (ITP i IAE, si escau), el registre de cooperatives és gratuït i poden escollir el règim de la Seguretat Social (Règim General o Autònoms), sempre que tots els socis optin pel mateix.

A més, es destina obligatòriament un percentatge dels excedents a reserva obligatòria (20%) i al Fons d'Educació i Promoció (5%), fet que contribueix a generar empreses més resilientes, capitalitzades i actualitzades. En conjunt, aquest model econòmic combina responsabilitat social i incentius fiscals, afavorint la viabilitat dels projectes en fases inicials.

Finalment, cal destacar l'existència de subvencions específiques de la CAIB per a cooperatives, microcooperatives i societats laborals, que faciliten la creació i consolidació dels projectes en els primers anys. De manera resumida, aquestes ajudes inclouen:

- Subvencions per incorporació de persones sòcies (fins a 6.000 €).
- Ajuts per manteniment de llocs de treball (entre 2.000 i 3.000 €).
- Subvencions per inversions en noves tecnologies (fins al 50% del cost, amb límit establert).
- Ajuts per despeses de constitució (fins a 1.000 €).

Aquest conjunt d'instruments públics reforça l'atractiu del model microcooperatiu com a via d'emprenedoria col·lectiva estable, sostenible i arrelada al territori.

4.2 Reptes de les microcooperatives

Malgrat els avantatges exposats, les microcooperatives afronten diversos reptes estructurals que condicionen la seva consolidació a mitjà i llarg termini.

Un dels principals reptes és el desconeixement generalitzat del model cooperatiu, i per extensió del model microcooperatiu. Aquest desconeixement es manifesta tant en les administracions públiques com en el sistema educatiu —especialment en l'àmbit universitari i en els cicles formatius superiors—, on el cooperativisme podria esdevenir una alternativa idònia per a l'emprenedoria col·lectiva. Igualment, en la població en general continua predominant la idea de l'empresa mercantil com a forma "natural" d'organització empresarial, fet que limita la difusió del model.

En segon lloc, la dimensió reduïda de les microcooperatives pot generar vulnerabilitat. Si bé afavoreix la participació democràtica i l'autogestió, també pot limitar la capacitat d'inversió, la diversificació d'activitats i la resistència davant situacions de crisi o fluctuacions del mercat.

Un altre repte rellevant és l'accés al finançament. Tot i els avantatges fiscals i les subvencions públiques existents, moltes microcooperatives poden trobar dificultats en l'accés al crèdit tradicional, especialment en les fases inicials.

Finalment, la professionalització de la gestió constitueix també un repte. Les persones sòcies solen provenir d'àmbits tècnics o creatius, però no sempre disposen de formació específica en gestió empresarial, planificació estratègica o administració financera. La formació contínua i l'acompanyament resulten, per tant, elements clau per garantir la sostenibilitat dels projectes.

En conjunt, aquests reptes evidencien que el creixement quantitatiu de les microcooperatives ha d'anar acompanyat d'un reforç institucional, educatiu i financer que permeti consolidar el model dins l'Economia Social balear.

4.3 Oportunitats de desenvolupament i consolidació

Malgrat els reptes identificats, les microcooperatives disposen d'importantes oportunitats per consolidar-se i reforçar el seu paper dins l'Economia Social balear.

En primer lloc, la intercooperació es configura com una eina clau de creixement i fortalesa. Com a principi cooperatiu, la col·laboració entre cooperatives permet superar les limitacions derivades de la dimensió reduïda de cada projecte. El coneixement mutu entre entitats facilita la generació de confiança, el consum intern de serveis i productes dins el mateix sector cooperatiu i la detecció de necessitats i oportunitats conjuntes.

A través de la intercooperació es poden compartir recursos, establir aliances sectorials, desenvolupar projectes conjunts i accedir a contractacions de major dimensió que, individualment, serien difícils d'assumir. D'aquesta manera, es generen economies d'escala col·lectives sense renunciar a l'autonomia de cada entitat.

En segon lloc, les polítiques públiques orientades estratègicament cap al cooperativisme representen una oportunitat decisiva. Més enllà d'actuacions puntuals o subvencions anuals, el desenvolupament del model requereix plans i pactes locals amb visió a mitjà i llarg termini. Aquesta aposta estratègica hauria d'incloure:

- Planificació estructurada, amb consens polític i sectorial, pressupost assignat i calendari d'actuacions.
- Participació activa dels agents del territori, incloent-hi el teixit empresarial i social, l'àmbit educatiu i els mitjans de comunicació, amb l'objectiu de donar visibilitat i normalitzar el model cooperatiu.
- Seguiment i avaluació continuada, mitjançant comissions específiques i indicadors que permetin mesurar l'impacte real de les polítiques implementades.

Finalment, una oportunitat especialment rellevant és la consolidació i el creixement de les entitats de finances ètiques. Si bé l'accés al finançament pot representar un repte per a les microcooperatives en el circuit bancari tradicional, les entitats de finances ètiques ofereixen una alternativa alineada amb els valors de l'Economia Social. Aquestes entitats disposen i atorguen crèdit a projectes cooperatius i socials que sovint no serien considerats viables per la banca convencional, valorant no només la rendibilitat econòmica sinó també l'impacte social i territorial.

La presència i expansió d'aquestes entitats permet reduir una de les principals barreres de creixement del model microcooperatiu, facilitant l'accés a finançament en condicions coherents amb els principis cooperatius.

A més, l'existència d'entitats sectorials de referència, com la UCTAIB (Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes Balears), reforça aquest ecosistema. Aquestes organitzacions ofereixen assessorament, suport legal i representació institucional, facilitant la creació, consolidació i intercooperació entre entitats.

En conjunt, aquestes oportunitats indiquen que el desenvolupament de les microcooperatives no depèn únicament del seu esforç individual, sinó de la

consolidació d'un ecosistema cooperatiu fort, articulat i recolzat tant per polítiques públiques com per instruments financers alternatius.

5. Conclusions

L'anàlisi realitzada permet afirmar que les microcooperatives de treball associat s'han consolidat com el principal motor de nova creació cooperativa a les Illes Balears des de 2019. Les dades evidencien un creixement clarament superior al de les cooperatives clàssiques en el mateix període, fet que confirma que aquesta figura jurídica respon a necessitats socioeconòmiques actuals i a noves formes d'emprenedoria col·lectiva.

Des d'una perspectiva teòrica, les microcooperatives s'inscriuen plenament dins els principis de l'Economia Social: primacia de les persones sobre el capital, gestió democràtica, arrelament territorial i orientació al desenvolupament local. En la pràctica, la doble condició de les persones sòcies com a propietàries i treballadores reforça la corresponsabilitat i la participació directa, convertint aquest model en una alternativa real a les formes mercantils tradicionals.

L'estudi també ha posat de manifest la seva capacitat d'adaptació a sectors emergents, especialment en àmbits vinculats al coneixement, la cultura, l'educació i els serveis professionals. Aquesta diversificació sectorial demostra que el cooperativisme no és una fórmula ancorada en sectors tradicionals, sinó una eina flexible i actualitzada.

No obstant això, el model afronta reptes importants, com el desconeixement social i institucional del cooperativisme, la limitada dimensió empresarial o les dificultats d'accés al finançament tradicional. Aquests obstacles, però, poden ser mitigats mitjançant estratègies d'intercooperació, polítiques públiques planificades a llarg termini i el suport d'entitats de finances ètiques que valoren l'impacte social dels projectes.

En definitiva, les microcooperatives no només representen una fórmula jurídica més simple o flexible, sinó una expressió contemporània del cooperativisme adaptada a les transformacions del mercat laboral i a les demandes socials actuals. El seu desenvolupament futur dependrà de la capacitat d'articular ecosistemes cooperatius sòlids, reforçar la seva visibilitat i consolidar instruments de suport institucional i financer.

En conclusió, l'experiència analitzada confirma el potencial transformador de l'Economia Social i evidencia la relació directa entre els principis treballats al curs i la seva aplicació pràctica en el territori balear.

6. Bibliografia

Govern de les Illes Balears. (2003). *Llei 1/2003, de 20 de març, de cooperatives de les Illes Balears*. Butlletí Oficial de les Illes Balears.

Govern de les Illes Balears. (2019). *Llei 4/2019, de 31 de gener, de microcooperatives de les Illes Balears*. Butlletí Oficial de les Illes Balears.

Govern de les Illes Balears. (2023). *Llei 5/2023, de 8 de març, de societats cooperatives de les Illes Balears*. Butlletí Oficial de les Illes Balears.

Jefatura del Estado. (2011). *Ley 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social*. Boletín Oficial del Estado.

Govern de les Illes Balears. (s. f.). *Subvencions per a cooperatives, microcooperatives i societats laborals*.

<https://www.caib.es/seucaib/ca/201/empreses/tramites/tramite/6289922>

Govern de les Illes Balears. (s. f.). *Registre de Cooperatives, Societats Laborals i Empreses d'Inserció*.

https://www.caib.es/sites/cooperatives/ca/portada_0/